

TANDORI DEZSŐ

*In mem. P. J.**(VI/IV. rész) „Következetes érzelmi magatartás”*

1938-ban született Budapesten. Költő, író, műfordító. A sorozat korábbi részeit lásd 2001. 9., 2002. 2. és 2002. 3. számunkban.

Már ez a szóegyüttes is bizarr, esetleg mosolyogtató. Szerintem legföljebb kínos vigyornak lehet oka. Miről kell beszélnem?

Elsősorban „érzelmi” magatartás-e az olyan állapot (na tessék, még itt sem maradhatunk állhatatos szóválasztók), melyet (pszicho)fizikai mozzanatok befolyásolnak, eredményeznek? Értsd, például: lemondólagos (elhagyólagos, absztinens) testi-lelki viselkedés, tendencia. Hogy nem iszol, nem cigarettázol, nem csatagolsz, nem keresed az érintkezést, nem hiszel hirtelen többé a magad dolgának sikerkívánásában (ennek értelmében; mert vagy legyőznöd, vagy szolgálnod kellene közönségedet, s írónak ez — egy szinten felül, ott tehát, ahol neked az önkifejezés tevékenysége értelmes, érdemleges etc. — nem dolga, nem becsülete, az anyagi és sikerbéli hasznon túl nem mélyebb érdeke), nem akard személyesen elmondani, tárgyalgatni „ügyedet”, s akkor? Ez lenne, ennek együttese, ennek eredménye, „folyománya” az érzelmi magatartás? Hiszen főleg érzelemnélküliségről van szó, és nem önvédelmi, nem viszolygásos, nem kirekesztéses alapon, hanem mert valami oknál fogta e „pályáivra” kerültél, esetleg kisebb érvű cél ösztönzött, mindegy, most legfőbb javadnak ismered fel s mint ilyet gyakorlod a... jó, a magatartásformát.

Mivel azonban evidenciáról van szó nálad itt („nem is lehetne másképp a dolog”), nem illenek rá a szociológusok, társadalom- és egyéniségpszichológusok, vagy mit tudod te, kik-mik elméletei, meghatározásai. Erre (a te evidenciás milyenségedre) nincsenek szakszavak; ez nem szakkérdés.

Na, szóval vagy, (megvagy) valahogy, ahogyan Ottlik mondaná, s ez különbejáratúlag a te „létezzszakmád” (ha valahogy szakma mégis), és te tudod, csak te a pontos szabályait, te vagy az, akinek ez jól megy, ez, amit sem merészen javasolgatni nem akarnál másoknak, sem szerénykedve magyaráztatni. Ez az állapot az, amelyben — írtad! — döbbenettel tölt el, ha teljes magányodat váratlanul felbukkanó ismerős „töri meg” (a villamoson, a gyalogúton), ám ebben az állapotban tudsz te mind jobban épp emez állapotnak megfelelően viselkedni. (Nem hittérítőileg, nem mentegetőzve.)

És akkor hirtelen...

...hirtelen kivel mi történik? Jó, épp állapotod (módozatod) viszonylag szélsőséges (bár senkit sem sértő, senkinek nem ártó)

volta miatt némi feszültségben élsz környezetteddel (alkalmi környezeteiddel), ráadásul nem lehetsz ingerült, neheztelő etc. Tehát a kapcsolatok így sem „jók”. Sőt, hiányzik belőlük az a nagyon is emberi következtelenség, melynek kereteibe belefér, hogy X a földig leszidja Y-t, ám közben a kiszolgáltatottságig szeresse (így ragaszkodjék hozzá „mégis”, ne tudjon másféle kapcsolatot, rendszert stb. elképzelni), s ez csak a legjellemzőbb példák egyike. Nem kell okvetlenül két személy a variációhoz.

Nem jók, nem könnyen élhetőek, túl sok „tekintetbevételt” kívánnak tőled (így, így is) a kapcsolataid, hanem akkor egyszerre „be is üt” ráadásul. Beüt valami. Emlegetett környezetedben olyasmi történik, olyan árnyak vonulnak fel a láthatáron (mely bőséggel a te láthatárod is, és nem csupán azért, mert ha a helyzet a legrosszabbra fordul, vagyis az inkább a másik embert, a többieket etc. fenyegető veszély realizálódik, robban a rejtett, alattomos szerkezet — fal dől, elhatalmasodik a rák, odavész az állás, kiderül a csalás etc. —, ráadás ráadásul érzelmileg, például, egy kedves kutya rémes betegsége s ennek további fenyegetései révén, téged is elemileg sújt az eddig főleg csak lappangó vész), oly árnyak sötétítik el hát a környék egét, szívedét, napjaidét, hogy egyszerűen semmisnek tűnhet fel a te híres-neves érzelmi magatartásod, meg minden szépséges velejárója, és csak annyi marad, hogy most aztán tényleg ne igyál, ne tárgyalj agyon dolgoz, e dolgot stb. minden lehető illetővel, ne vágj neki a világnak, ne keress pótcselekvést: nem! ami evidencia volt eddig (a számodra), legszebb (még csak dédelgetni sem dédelgett, ám némi öntudattal képviselt) érdeked, hát abból most kényszer lesz, ez lesz: ha eszeden vagy, szolgálod (vívmányoddal is, a nagy lemondódsi egészségével) ezt a „nemes” célt, vagyis azt, hogy a viharban te legalább őrizd nyugalmad, légy biztos támasz, ilyesmi, holott korántsem biztos, hogy a dolgok jól végződnek, és ha nem végződnek jól, pokoli idők következhetnek, mások szenvedése (s jócskán így a te szenvedésed) okán, és a nevezetes érzelmi magatartásról az imént épp mondottak fokozottan érvényesek lesznek.

Vagyis a cseppet sem könnyű (mert sok unalommal, közöny-elviseléssel járó) módozat lealacsonyodik bokaszint alá, nyítt lábbelivé, ilyesmi. Ebben jársz. Hogy el ne zuhanj. Mert akkor nyakig boríthatna, szájig, fülig, orrig. Az.

Mi többet mondtam viszont ezzel annál, ami a (kissé szintén bokaszintig érő) köznapi bölcselem: ne vágj fel, hogy te így kívül vagy, úgy kívül vagy a világon (holott szerinted nem erről volt szó!), mert hogy addig tart ez csak, pl., míg be nem gyullad a fogad, ilyesmi — mehetsz, elmehetsz akkor. Milyen igaz!

Sőt, ha valaki ehhez hozzáteszi: legkövetkezetesebb, legsport-szerűbb, leglemondóbb, számodra-a-legvívmányszerűbb, tényleg legremekebb, jó és helyes érzelmi és fizikai és értelmi és

evidenciális magatartásod lehetőségének őrzésére harmadik éve élsz egy nagylyukú foggal; nem mégy el megnézetni az allergiádat; csak bal oldalon rágsz, mert egy hidad, mely a második keményebb falatra lejöhetne, nem lenne többé visszarágasztható... védekezel más módokon is folyton... ez a te híres-választékos érzelmi magatartásod?

Igen, ez mind mondható, megannyi alapelemed megkérdőjelezhető. Miért mondod ilyen nagy határozottsággal, hogy pályádon a tényleg szupersiker vagy a közönség legyőzésével (amihez reklám kell, támogató érdekcsoport vagy -közösség etc.), vagy az iméntivel rokon módon a közönség szolgálatával érhető el többnyire? Miért van benned ez a végsőkön is túli nyugalom: hogy téged nem érdekel már, de egyáltalán nem is érint mindaz, ami számodra körülbelül úgyis elérhetetlen ezután? Miért óhajtánád, hogy akkor környezettedben ilyesmiről — még érdekeidet védő, érdemeidet felsorjázató beszédek formájában se —, igen, hát ne és ne essék szó? Kényes ponthoz érkeztünk. Ha valaki a belső-külső nyugalomát megzavaró alapelemek közé sorolja mindazt, ami ennek a nyugvásnak az ellentételeit figyelembe veszi (azokat a dolgokat, amelyek miatt v. ellenére „kész csoda“, hogy ilyen jól megvagy végre, és ha rajtad múlna, örökké így lennél meg), ha tehát épp nagy tisztasága miatt sebezhető-zagyválható a te híres-neves állapotod és létvonalvezetésed, akkor...

De te még ezt a kérdést sem akarod hallani. Holott hidegre-érint most már kis ideje. Meglepetés. Fölöslegesen beszélni, hallani: minek?

Azazhogy szívesen (ha muszáj), de csak magánbeszéded formájában, a saját gondolati monológodként. Közönyöd sértő ne legyen.

Igen, de itt súlyosan igazad is volna! Mert nem elég az, hogy te valami szokatlant, ilyen-olyan „ejha!-dolgot” megvalósítasz, nyilván felvonultatsz tehát oly „erőket ős erényeket”, melyeket te sem szoktál (vagy te aztán végképp ritkán, de most végre...!), és akkor „még annyit se kapsz meg, hogy ebben békén hagyjanak...”!

Persze, de egy szerencsétlen, drága-drága kutyáról van szó. Egy szemromlás tragikummal fenyegető következményeiről. S így tovább. Kevés akkor az üdvösséghez, hogy te már nem reméled, akár csak a jobb átlagot is eléri jövedelmed... hogy megengedhetsz magadnak olyasmiket, amiket most már nem (és részben talán ezért is unod őket, ezért sok lemondás), nem elég, hogy te kiegyensúlyoztad magad. Hogy nem akarod, mint a költő mondja, „másokban megmosni arcodat”. Nem is jársz uszodába, moziba, színházba, sportversenyekre. A tévét alig nyitod ki. (Hogy a vulgáris sorolásba bele ne kezdjünk, hagyjuk.) S akkor eláraszt pl. egy csőtörés vize.

Nincs lehetősége következetes érzelmi magatartás(od)nak. Értékszempontúan az átlagba visz le az, hogy emberek (és állatok

és dolgok) közt élsz. Akkor pedig? Egyet tehetsz csupán. Megpróbálsz így is a (magad megítélése, ambíciói, evidenciája stb. szerint) „legjobb módozattal létezni”. A csavar fordul egyet: még többet kell túrnöd (ha ez túrés), még aránytalanabb lesz az adás-kapás aránya. Mégis el kell fogadnod a régi, nyútt alaptételt: már azt is *kapod*, amit *adsz*. Holott ennyire nem mennél a te érzelmi magatartásod következetességével. A kissé egzisztencialista (nem sikeregzisztenciára, hanem a létezésre *magára* mint legfontosabb-elemre gondolunk), a mégis túlzottan világi stb. elvonatkozásnak ez az átka, visszaütője. Hogy nem mindjárt a másvilág, hanem egy más(ik) világ tart rád igényt. Hogy legföljebb csak „jól” rossz.

S főleg: félsz, hogy te is az átlagbölcsekedők közé süllyedtél. (Még rosszabb: világukban amatőrként lehetsz meg csak.) És ami ennél is rosszabb, amit újra gyanítani kezdesz: hogy ilyen dolgokban, mint amilyenek téged „már” érdekelnének, nincs alku. (Sincs.)

Mivel pedig hús-vér-lélek ember vagy, várod, hogy... mind a bármi szép, értékes, kötelességtudásodat érdemlő dolgok... hagyjanak téged megint minél hosszabb időre békén. (Sajnos.) Greene szava.

Becsületességed mindössze ennyi lehet: nem tudsz jobbat. Amivel akkor ezt itt — jó időre — abba is hagyod.

HATÁR GYŐZŐ

Helikopter

*ki az a Fényes Úr ki ott! ott!
ott repül*

*a fellegek mögött fölöttünk
legfelül*

*ki alantjárót meg se lát s
kockavet*

*sorsunkról — most dől el: oltalmaz
vagy lövet*

*honnan le ránkkiált TÜZEL!
ROMBOLJ! RABOLJ!*

*s mi menten mint a megbolondult
hangyaboly*

*zúdulunk — jeltelen örök-
emléktelen*

*— — — hová tart Fényes Úr a heli-
kopteren?*